

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๕.๑ จุดประสงค์ของการวิจัย
- ๕.๒ สรุปผลการศึกษาค้นคว้า
- ๕.๓ อภิปรายผล
- ๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ จุดประสงค์ของการวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
- ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
- ๓) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
- ๔) เพื่อประเมินผลคุณภาพการสอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๕.๒ สรุปผลการวิจัย

- ๑) ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ ๑๖.๖๐ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒.๗๙ จากคะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๓๕ และคะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ ๒๔.๖๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒.๑๔ จากคะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๗
- ๒) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ดีขึ้นด้วยค่าคะแนน ๘.๐๒ คะแนน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ของคะแนนเต็ม เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๖ ค่าคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ย ๒๔.๖๕ คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ย ๑๖.๖๐ คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่าคะแนนมีการกระจายลดลง

๓) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ก่อนและหลังการเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก พบว่า หลังการเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก มีค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสูงกว่าก่อนเรียน โดยผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังจากที่เรียน ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานวิจัยที่ตั้งไว้

๔) การประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การประเมินผลคุณภาพการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

โดยมีการประเมินผลระดับมากที่สุดหนึ่งอันดับ ได้แก่ มีตำรา เอกสาร ประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหา

ประเมินผลระดับมากห้าอันดับแรก ได้แก่ สรุบบทเรียน เนื้อหาได้ถูกต้อง และง่ายต่อการเข้าใจ สื่อความหมายได้ชัดเจนให้นิสิตเข้าใจ บรรลุวัตถุประสงค์ มีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ และวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ

๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย

๑) ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ ๑๖.๖๐ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒.๗๙ จากคะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๓๕ และคะแนนเฉลี่ยของนิสิตจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรายวิชาอภิธรรมปิฎก เท่ากับ ๒๔.๖๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒.๑๔ จากคะแนนเต็ม ๓๐ คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๗ อาจเป็นเพราะนิสิตที่ได้เรียนวิชาอภิธรรมปิฎกแล้วทำให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนในเรื่องจิต คุณสมบัติของจิต และรูปร่างของมนุษย์ สภาวะของจิตที่มีความเป็นอิสระจากสิ่งเศร้าหมองในอภิธรรมปิฎกเป็นหลักมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ **จุดมุ่งหมายของการศึกษาอภิธรรมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**^๑ ได้วางกรอบวิชาด้วยการอธิบายรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกว่า “ศึกษาประวัติ ความเป็นมา ความหมาย โครงสร้างของพระอภิธรรมปิฎก เนื้อหาสาระประเด็นที่น่าสนใจในพระอภิธรรมปิฎกทั้ง ๗ คัมภีร์ โดยเน้นให้เข้าใจหลักปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน โดยอาศัยอรรถกถาและฎีกาประกอบ”ซึ่งทำให้นิสิตในรายวิชาอภิธรรมปิฎกนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนในเรื่องจิต คุณสมบัติ

^๑สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติหลักสูตรในการประชุมครั้งที่๗/๒๕๕๕ ลงวันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕** ตามแผนการพัฒนาหลักสูตรจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๕, หน้า ๑๓.

ของจิต และรูปร่างของมนุษย์ สภาวะของจิตที่มีความเป็นอิสระจากสิ่งเศร้าหมองในอภิธรรมปิฎกเป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ของวิชาพระอภิธรรมปิฎก คือ

๑. นิสิตสามารถอธิบายความหมายและการทำงานของจิตได้
๒. นิสิตสามารถอธิบายคุณสมบัติของจิต ได้
๓. นิสิตสามารถอธิบายความหมายหน้าที่การทำงานของรูป(ร่างกาย)
๓. นิสิตสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิตและร่างกายตามหลักการทางพุทธศาสนาได้
๔. นิสิตสามารถอธิบายสภาวะจิตที่มีความเป็นอิสระจากสิ่งเศร้าหมองได้(นิพพาน)
๕. นิสิตสามารถนักศึกษาสามารถปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้นให้สอดคล้องกับแนวโน้มด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความก้าวหน้าไปตามยุคสมัย ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาในทักษะที่มุ่งหวังสร้างให้นิสิตมีคุณสมบัติด้วยการสอนเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆต่อไป

๒) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ดีขึ้นด้วยค่าคะแนน ๘.๐๒ คะแนน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๗๐ ของคะแนนเต็มเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๖ ค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ย ๒๔.๖๕ คะแนน ซึ่งสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ย ๑๖.๖๐ คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๒.๗๙ แสดงให้เห็นว่าคะแนนมีการกระจายลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตมีการเรียนรู้ได้เพิ่มขึ้นทำให้ค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกาะกลุ่มกันมากขึ้นนิสิตมีความสนใจในพระอภิธรรมปิฎกมากขึ้น เพราะเป็นปิฎกที่ว่าด้วยเรื่อง ปรมัตถธรรม ๔ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน และบัญญัติ ในปรมัตถธรรม ๔ นั้น เป็นปรมัตถสัจจะ เป็นความจริงอันสูงสุด เป็นความจริงสากล ส่วนเรื่องบัญญัตินั้นทรงแสดงไว้ในคัมภีร์ปุคคัลบัญญัติ จัดเป็นสมมติสัจจะ คือ ความจริงที่สมมติขึ้นใช้เรียกขานกัน เป็นความจริงเฉพาะพระอภิธรรมปิฎกในส่วนที่เป็นปรมัตถสัจจะ จึงเป็นธรรมอันยิ่ง ธรรมอันพิเศษ ธรรมอันละเอียดลุ่มลึก ประเสริฐกว่าธรรมทั้งปวงที่สามารถนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ บรรลุถึงนิพพานได้^๒พระอภิธรรมปิฎกจึงเป็นเหมือนฉัตรใหญ่ที่ประเสริฐกว่าฉัตรทั้งปวง เพราะมิได้กล่าวถึงสัตว์ บุคคล สถานที่และเหตุการณ์ต่างๆ เข้ามาประกอบแต่อย่างใดทั้งสิ้น นับเป็นเรื่องของวิชาการทางพระพุทธศาสนาล้วนๆ พระอภิธรรมปิฎกมีความสำคัญควรที่พุทธศาสนิกชนจะพึงศึกษาให้เกิดความเข้าใจ ได้ทำคันถธุระให้สมบูรณ์ จะได้เป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาธุระได้ถูก อันจะได้ประโยชน์สมควรแก่การปฏิบัติอย่างแท้จริงสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชุตินทร โชติธมโม (นงค์พยัคฆ์)^๓ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์พระอภิธรรมในฐานะที่เป็นพุทธจริยศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาวิเคราะห์พระอภิธรรมซึ่งมีหลักปรมัตถธรรม ๔ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพานในทัศนะทางด้านพุทธจริยศาสตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของระบบศีลธรรมและจริยธรรม โดยผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานไว้ว่าพระอภิธรรมนั้นมีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าทางจริยธรรมของความดีความชั่ว เกณฑ์การตัดสินความดีความ

^๒ ฅณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระอภิธรรมปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๙ – ๒๐.

^๓พระมหาชุตินทร โชติธมโม (นงค์พยัคฆ์), ศึกษาวิเคราะห์พระอภิธรรมในฐานะที่เป็นพุทธจริยศาสตร์, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,(กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖),บทคัดย่อ

ชั่ว และอุดมคติสูงสุดอันเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาจริยธรรมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม

จากการศึกษาวิจัยพบว่าทัศนะทางด้านพุทธจริยศาสตร์ พระอภิธรรมได้มีคำตอบเกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมของมนุษย์ไว้ ๓ ประการ คือ

(๑) แนวความเชื่อเรื่องกรรมคือการกระทำของมนุษย์มี ๒ อย่าง คือ การทำความดี ซึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลงเป็นสมุฏฐานให้เกิดขึ้นพร้อมด้วยเจตนาอันเป็นแรงจูงใจฝ่ายดี ซึ่งปรากฏอยู่ภายในกุศลจิตที่ประกอบด้วยเจตสิกฝ่ายกุศล และการทำความชั่ว ย่อมมีสาเหตุมาจากความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นสมุฏฐานให้เกิดขึ้นพร้อมด้วยเจตนาอันเป็นแรงจูงใจฝ่ายชั่ว ซึ่งปรากฏอยู่ภายในอกุศลจิตที่ประกอบเจตสิกฝ่ายด้วยอกุศลในปัญหาจริยธรรมดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงกระบวนการของกรรมดีกรรมชั่วได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเป็นสาเหตุให้มนุษย์ได้เข้าใจต่อวิธีการดำรงชีวิตที่สุจริตในระบบของศีลธรรมโดยมีความหวังว่าจะได้รับผลสนองของกรรมดี นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงโทษที่จะเกิดขึ้นมาจากการกระทำที่ผิดต่อระบบศีลธรรมนั้นและต้องมีส่วนแห่งความชั่วร้ายเกิดขึ้นอย่างแน่นอนตามกฎของกรรมนิยาม

(๒) เกณฑ์การตัดสินปัญหาจริยธรรมในพระอภิธรรมมีอยู่ ๒ ประการ คือ (๑) ให้พิจารณาดูที่สาเหตุแห่งการกระทำพร้อมทั้งแรงจูงใจในการเลือกตัดสินใจกระทำ ซึ่งปรากฏอยู่ภายในจิตพร้อมด้วยองค์ประกอบที่ปรุงแต่งจิต ถ้าการกระทำนั้นมาจากสาเหตุแห่งความดีและมีองค์ประกอบของความดี การกระทำนั้นย่อมจะต้องเป็นความดีอยู่เสมอ (๒) ให้พิจารณาดูที่ผลลัพธ์ของการกระทำซึ่งปรากฏอยู่ในกุศลวิบากจิตและอกุศลวิบากจิตที่ประทับไว้ภายในภวังคจิต

(๓) อุดมคติสูงสุดในพระอภิธรรมคือนิพพานที่มีแนวความคิดเรื่องคุณค่าสูงสุดอยู่ในตัวเอง เพราะมนุษย์ไม่ต้องแสวงหาความดีในนิพพานเพื่อดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายอื่นๆอีกต่อไปแล้ว ดังนั้นนิพพานจึงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์โดยที่เขาจะได้พบกับความสุขที่แท้จริงคือปรमัตถประโยชน์ และนิพพานยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางด้านศีลธรรมของมนุษย์ เพราะมนุษย์ย่อมจะมีการดำเนินชีวิตไปสู่การบรรลุจุดหมายโดยมีนิพพานเป็นเป้าหมายสุดท้ายซึ่งถือว่าการกระทำที่มีแนวโน้มไปสู่การกระทำที่ดีตามมโนคตินิยาม

ส่วนผลการศึกษาวิจัยพระอภิธรรมในทัศนะของจิตวิทยาพบว่า การรับรู้ การเรียนรู้ความคิด และจินตนาการเป็นกระบวนการทำงานของระบบวิถีจิตภายในปัญจทวารวิถีและ มโนทวารวิถีพร้อมด้วยการทำงานของจิตใต้สำนึกคือภวังค์จิตซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้มีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันรวมถึงสุขภาพจิตของมนุษย์ด้วย

ส่วนในทัศนะทางด้านสังคมวิทยานั้นพบว่ามนุษย์เลือกทำความดีของปัจเจกบุคคลก่อนแล้วจึงมีการกระทำทางสังคม การจัดระเบียบ และการขัดเกลาสังคมโดยส่งผลไปถึงภาพรวมของสังคมพร้อมด้วยที่มาของสังคมอุดมคติแบบพระอรหันต์ ซึ่งมีแนวความคิดที่เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความมั่นคงทางการเมือง การปกครอง และด้านเศรษฐกิจโดยเน้นปัจเจกชนให้มีคุณธรรมที่ดีงาม แล้วจึงมุ่งไปสู่สังคม เพื่อนำไปสู่สภาวะแห่งสันติภาพ และความสุขสูงสุดในชีวิต

จะเห็นได้ว่าพระอภิธรรมได้เสนอทัศนะทางปรัชญาอันเป็นรากฐานของระบบจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทให้มีการปลูกฝังค่านิยมทางศีลธรรมและจริยธรรมอันมีคุณค่าแก่มนุษย์ต่อแนวความคิดในเรื่องของกรรมดีกรรมชั่วและผลลัพธ์ของกรรมที่ตอบสนองอันเป็นไปตามกระบวนการ

ทางธรรมชาติของจิตใจมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ค่านิยมดังกล่าวนี้ยังคงมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษา พระอิทธิธรรมตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

๓) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระอิทธิธรรมปิฎก ของนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ก่อนและหลังการเรียนรายวิชาอิทธิธรรมปิฎก พบว่า หลังการเรียนรายวิชาอิทธิธรรมปิฎก มีค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสูงกว่า ก่อนเรียน โดยผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จินตนา ภูขาว**^๕ ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ ๔ MAT ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ภาคเรียนที่ ๒ ปี การศึกษา ๒๕๔๖ ของโรงเรียนลำสาละ (ราษฎร์บำรุง) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง และหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามเกณฑ์ ๘๐/๘๐ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.๐๕ รวมทั้งชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ ๔ MAT กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีประสิทธิภาพ ๘๑.๗๑ / ๙๐.๑๗ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แสดงว่า นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการ เรียนรู้ของตนเองได้ตามศักยภาพ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องมีความชัดเจน

๔) การประเมินผลคุณภาพการสอนของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาพระอิทธิธรรมปิฎก โดยนิสิตคณะพุทธศาสตร์ ชั้นปีที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๐.๔๑ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การประเมินผลคุณภาพการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

โดยมีการประเมินผลระดับมากที่สุดหนึ่งอันดับ ได้แก่ มีตำรา เอกสาร ประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหา

ประเมินผลระดับมากห้าอันดับแรก ได้แก่ สรุปบทเรียน เนื้อหาได้ถูกต้อง และง่ายต่อการเข้าใจ สื่อความหมายได้ชัดเจนให้นิสิตเข้าใจ บรรลุวัตถุประสงค์ มีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา มีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ และวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สำนักงานจัดการศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**^๖ ได้ทำการวิจัยเรื่องเทคนิคการสอนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษารายวิชา มรดกไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วิธีการสอนแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพและเพื่อแสดงวิธีการสอนแบบทีม (team teaching) รวมทั้งเพื่อการเรียนการสอนแบบศึกษา ในสถานที่จริงอย่างมีประสิทธิภาพ (Social science and humanity lab) ศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการบรรยายในห้องเรียน โดยอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ให้ข้อมูลเป็นพื้นฐานข้อมูล ในแต่ละส่วนของเนื้อหาวิชา เช่น

^๕จินตนา ภูขาว, “ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ ๔MAT.”, **ปริญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๗), หน้าบทคัดย่อ

^๖สำนักงานจัดการศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, **เทคนิคการสอนแบบบูรณาการ : กรณีศึกษารายวิชา มรดกไทย**จาก<http://www.gened.chula.ac.th/cms/index.php?id=๑๖๑> /สืบค้น ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๑

รายวิชามรดกไทย ๑ สอนเรื่องชนชาติไทย และอาณาจักรโบราณ อาจารย์บรรยายให้นักศึกษามีพื้นฐานความรู้เพื่อที่จะเข้าห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ด้วยการออกไปศึกษาในสถานที่จริง ในการไปศึกษาในสถานที่จริง จะมีเทคนิคทั้งในด้านการให้งานระหว่างเดินทาง (เนื่องจากจะใช้ทุกส่วนเป็นห้องเรียนของนักศึกษา) การลงศึกษาในพื้นที่ การเก็บข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอนด้วย

ผลการศึกษาที่ได้รับพบว่า จากการประเมินของนักศึกษา และผู้สอนด้วยตนเอง พบว่า มีความพึงพอใจในระดับสูง ในด้านผู้สอน สามารถผสมผสานแนวคิดหลาย ๆ สาขาวิชาเข้าด้วยกัน ทำในวิธีการบรรยายน่าสนใจและต่อเนื่อง การเดินทางออกไปศึกษานอกสถานที่เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ การเรียนการสอนในห้องไปสู่สถานที่จริง ทำให้เกิดอารมณ์ร่วมในการรับรู้ และซาบซึ้งกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นบรรยากาศจริง ก่อให้เกิด ในความสำนึกและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมไทย ขึ้นอย่างไม่เคยรู้สึกมาก่อน ทั้งยังสามารถสอนวิธีการดำเนินชีวิต และมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีระหว่าง กลุ่มผู้เรียนมากกว่าการศึกษาในห้องเรียน

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการที่ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนรายวิชา พระอภิธรรมปิฎกแสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกมีผลต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความวิชาการ (ปัญญา) ด้านทักษะ ความสามารถส่วนบุคคล และด้านคุณธรรมและจริยธรรม ฉะนั้นจึงควรจัดการเรียนการสอนในวิชาพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ต่อไป

การประเมินผลคุณภาพการสอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกพบว่าอยู่ระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การศึกษาในพระอภิธรรมปิฎกจัดได้ว่า เป็นการศึกษาที่อำนวยความสะดวกมาก ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า การศึกษาในพระอภิธรรมปิฎกนั้นเข้าช่วยสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาในปิฎกทั้ง ๒ คือพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก ขจัดความเข้าใจผิด เกิดความเข้าใจถูกต้อง ความรู้ที่ตนได้รับมาจากการศึกษาเล่าเรียนพระสุตตันตปิฎกนั้น มิได้ทำให้เกิดประโยชน์เฉพาะแต่ในการตั้งตัวเป็นหลักฐาน ในปัจจุบันชาตินี้เท่านั้น หากแต่เป็นการให้เข้าใจในความประพฤติปฏิบัติทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว เพื่อจะได้ปลื้มตัวจากความชั่วแล้วมาดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ดี นับตั้งแต่ขั้นต่ำตลอดจนขั้นสูงให้สำเร็จทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ทั้งในภพนี้และภพหน้า สำหรับความรู้ที่เกิดจากการศึกษาพระวินัยปิฎก ก็มีใช้เป็นแต่เพียงเพื่อให้มีระเบียบเรียบร้อยทางกาย และวาจาในการสมาคมที่สำคัญๆ เฉพาะหน้าเท่านั้นก็หาไม่ได้ หากแต่มุ่งหมายให้กายและวาจาบริสุทธิ์ เพื่อมิให้ตนต้องได้รับความเดือดร้อน หรือผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยอาศัยกาย วาจาของตน ข้อนี้ เมื่อจะยกเปรียบเทียบแล้ว พระอภิธรรมปิฎกเหมือนรากแก้ว พระวินัยปิฎกเหมือนลำต้น พระสุตตันตปิฎกเหมือนกิ่งก้านสาขา หรืออีกนัยหนึ่งถ้าจะเปรียบกับร่างกาย พระอภิธรรมปิฎก เหมือนกับหัวใจ พระวินัยปิฎกเหมือนกับชีวิต พระสุตตันตปิฎกเหมือนกับอวัยวะ

ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระอภิธรรมปิฎกในหลายระดับชั้นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรได้ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบผลกับนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ และห้องเรียนอื่นๆ
- ๒) ควรทดลองทำวิจัยกับเนื้อเรื่องอื่นๆ ในรายวิชาเดิม หรือทำวิจัยกับรายวิชาอื่นๆ
- ๓) ทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนด้วยการสอนแบบบรรยาย กับนวัตกรรมการสอน แบบบูรณาการกับการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือกับวิธีการสอนอื่นๆ